

LA FIA-FAIA DE BAGÀ

Xavier Pedrals

La Fia-faia és la més característica de les celebracions nadalenques de la vila de Bagà i del poble de Sant Julià de Cerdanyola (Berguedà); és un element més de festa, d'alegria nadalenca, de religiositat popular i d'identitat per a aquestes localitats. La festa consisteix en la crema d'unes torxes, anomenades «faies», el vespre de la nit de Nadal a partir del toc d'oració. La crema s'acompanya amb cants molt breus que en l'actualitat costen una mica de mantenir: «Fia-faia, que nostro Senyor ha nascut a la paia», i darre-rament d'un repic general de campanes. Quan les faies s'han escurçat força, es fan fogueres amb les restes, sobre les quals solen saltar els joves intentant de mantenir els vells costums; cal dir que en els darrers anys es van animant altre cop aquests salts.

Les faies es fan amb una herba de tija alta, la faia, que setmanes abans

els nois i noies ja van a collir perquè tingui prou temps d'assecar-se degudament. Requereix força d'habilitat donar consistència sols amb cordills o herbes, sobretot vidauba, a unes torxes que poden arribar a tenir una llargada considerable, gairebé sempre superior als dos metres. Els grans, habitualment els avis, confeccionen les faies i ho ensenyen a fer als més petits.

ORIGEN DE LA FIA-FAIA

Es tracta de la celebració del solstici d'hivern: el dia en què el sol té una menor durada en el firmament. Els solsticis, tant el d'hivern com el d'estiu, per Sant Joan, han estat celebrats en la majoria de cultures amb base agrícola o ramadera com seria el cas dels pobles que ocupaven bona part de les terres de la conca mediterrània en

la prehistòria. Tan arrelades estaven aquestes celebracions que amb més o menys canvis, van sobreviure a l'Imperi romà, mantenint-se de manera més genuïna als territoris on la romanització va ser poc profunda. En la darrera etapa de l'Imperi, el cristianisme, sàviament, va optar per integrar-les dins la seva pròpia litúrgia, cristianitzant-les: es va fer coincidir la celebració del naixement de Jesús amb les dates de les antigues festes del solstici d'hivern. Amb els segles el costumari festiu del Nadal s'ha enriquit extraordinàriament, i sols d'una manera indirecta i transformada conserva reminiscències de les antigues formes de celebrar el solstici, convertides en actes plenament cristians: una d'elles seria el tió; una altra, molt més escassa, i per tant d'un alt valor antropològic, la Fia-faia; el solstici d'estiu, per Sant Joan, es manté d'una manera més general.

21

PARLEM DE...

XAVIER PEDRALS

Per Nadal, algunes localitats pirinenques encenen fogueres públiques, però, de falles, sols resten les de Bagà i Cerdanyola. Tampoc en fan gaires per Sant Joan, però s'assemblen, amb lleugeres variants en la forma de fer la faia, i amb major o menor complexitat del ritual. Arreu rep el nom de falla la torxa i de fallaires els portadors. En la parla de l'Alt Berguedà «falla» es diria «faia», de la mateixa manera que es diu «paia» per «palla», o «veia» per «vella». A més la paraula «faia» equivalent a «falla» és polisèmica amb «faia», forma simplificada i arcaica de la paraula «fageda». Aquesta polisèmia, junt amb altres factors, ha donat lloc a una de les tradicions més boniques de Bagà.

Xavier Pinós

LA MEMÒRIA POPULAR

És tradició molt arrelada a Bagà explicar l'origen de la Fia-faia com un cerimonial de rebuda als antics

senyors de Faia, residents al castell del mateix nom, a uns tres quilòmetres de la vila, que baixaven la nit de Nadal a Bagà per assistir a les celebracions pròpies de la diada. Faia és esmentat ja el 1087 com a toponímic, i correspon a la fageda

d'aquell indret. Posteriorment, Faia seria adoptat com a cognom per la família de la petita noblesa que hi va residir des d'època medieval. Seguint el fil d'aquesta tradició, és ben probable que en el seu itinerari nadalenc els senyors de Faia fos-

URBÀLIA RURANA & MAURIZIO MARTINOTTI

Territoris amables – Teritòri amàbil

Tel./fax: 963 808 691

c/e: urbalia@jazzfree.com

sin acompanyats pels habitants de les rodalies de la vila amb les faies enceses, que es dirigien també a oir la missa del Gall; tampoc seria en absolut estrany, sinó al contrari, que fossin rebuts amb cert cerimonial pels seus habitants, sobretot aquells que n'eren vassalls. Aquest ritual es repetí durant segles, i mentre aquesta explicació arrelava s'anava perdent la consciència de la seva existència anterior.

ALTRES VARIACIONS

La Fia-faia s'ha adaptat també a altres circumstàncies al llarg de la seva existència, com seria el costum dels habitants de les masies del redós de Bagà de baixar a la vila amb les falles enceses la nit de Nadal; o bé una altra, la mateixa nit, en què els nois, amb les faies enceses, anaven a buscar les noies que treballaven a una fàbrica dels afores de Bagà. També ha desaparegut el costum dels infants de cre-

mar faies als balcons mentre els grans ho feien al carrer.

Fa uns anys, l'Ajuntament, en un moment en què la tradició declinava, va establir un concurs de faies. Des de llavors, la majoria es cremen a la plaça del Comú, trencant el vell costum de córrer pels carrers de la vila; avui ja no es fa concurs, sembla que es vol recuperar l'antiga pràctica i es torna a córrer amb les faies enceses pels carrers.

LA FIA-FAIA A SANT JULIÀ DE CERDANYOLA

Sant Julià és l'únic altre poble de la comarca que fa la mateixa celebració, naturalment amb el mateix origen, si bé amb algunes particularitats: hi ha alguna diferència en la manera de fer les faies, en la dimensió de la festa, menys espectacular i més íntima, la crema sempre s'ha fet a la plaça, i fins fa pocs

anys a Sant Julià no era permès de cremar faies a les noies, cosa que a Bagà ningú recorda, i per tant ve de lluny la participació de nenes i dones. Conten els cerdanyolencs que en altre temps, quan no s'havia restablert la parròquia, tenien el costum d'anar a oir la missa del Gall al monestir de Sant Llorenç amb les falles enceses, uns dos-cents metres de pendent, bonica i espectacular processó, digna de ser recuperada!

UN DESIG

La clau de volta del manteniment de la Fia-faia ha estat la seva capacitat d'entroncar amb el sentiment profund del poble que la manté i, alhora, de tenir prou flexibilitat per adaptar-se a noves circumstàncies; caldria que, amb la recerca de les essències, es pogués recuperar, renovant la seva forma actual. Aquesta pot ésser la intenció de les Jornades que enguany se celebraran sobre la Fia-faia.

La Fia-faia ha restat oculta a les muntanyes de la nostra comarca; de fet, la circumstància que se celebrés un dia en què la gent no es movia gaire va permetre que fins a dates recents no fos gaire coneguda. Quan fa vint anys vàrem escriure un article a *l'Erol* sobre aquest tema, la majoria de lectors no n'havien sentit a parlar mai. Avui ha de ser una festa de les més característiques del Berguedà, que ha restat única en el seu gènere.

La festa de la Fia-faia, el 1950.

